

# Technologie, odposlechy a tajné služby

16.6.2026 - | Ústav pro studium totalitních režimů ČR

**Historik Ústavu pro studium totalitních režimů Daniel Povolný se vrátil z mezinárodní konference Technology in the Service of Eastern Bloc State Security Organs, která se uskutečnila ve Varšavě a byla organizována Archivem Instytutu Pamięci Narodowej. Na setkání odborníků z řady evropských zemí představil příspěvek věnovaný prostorovým odposlechům Státní bezpečnosti v 50. a 60. letech. V rozhovoru hodnotí význam konference, proměny zpravodajských technologií i připravovanou listopadovou konferenci Ústavu pro studium totalitních režimů v Lichtenštejnském paláci.**

**Nedávno jste vystoupil na mezinárodní konferenci ve Varšavě věnované technologiím používaným bezpečnostními a zpravodajskými službami sovětského bloku. Jaký byl její hlavní přínos?**

Konference ukázala, jak se v období studené války rozvíjely technické prostředky používané zpravodajskými službami východního bloku, zvláště v Polsku, odkud byla logicky většina přednášejících. Často si představujeme, že komunistické režimy pracovaly především prostřednictvím sítě agentů a informátorů, ale důležitou roli hrály i technologie. Ať už šlo o prostorové odposlechy, odposlechy telefonní, tajné fotografování a filmování, nebo prověrku korespondence. Východoevropské tajné služby se snažily držet krok s těmi západními. Přestože průběžně technicky zaostávaly a musely si vypomáhat nákupy komerční techniky na Západě, nebo přímo průmyslovou špionáží a tzv. reverzním inženýrstvím, k monitorování společnosti v jejich zemích taková úroveň operativní techniky plně postačovala a pro občany byla obtížně zjištělná.

**Čemu jste se ve svém příspěvku věnoval?**

Zaměřil jsem se na srovnání metod prostorových odposlechů, které Státní bezpečnost používala v 50. a 60. letech minulého století. Bylo zajímavé zjistit, jaký posun nastal zhruba mezi léty 1950–1967. Po technické stránce se díky miniaturizaci mohly vyrábět menší, a přitom výkonnější odposlechy, ale i jak sám po letech přiznal bývalý náčelník operativní techniky plk. Jan Bokr, Státní bezpečnost přestala držet krok s technologickou úrovní Západu ještě v 50. letech 20. století. Na druhé straně se zásadním způsobem zlepšilo úřadování. Oproti „divokému“ začátku padesátých let, kdy se leccos řešilo ústně a po telefonu a do spisu se to tak nedostalo, díky byrokracii máme z šedesátých let daleko přesnější představu, jak bylo obyvatelstvo kontrolováno. Je pozoruhodné, že zatímco v padesátých letech, pokud výstupy operativní techniky nepotvrdily podezření na protistátní činnost, byly ignorovány, tak v letech šedesátých mohly sledovaného člověka prakticky zcela očistit. Svým způsobem tedy operativní technika, byť se jednalo o protiústavní zásah do občanských práv, „pomáhala,“ pokud se ovšem tímto způsobem nepřišlo např. na kriminální činnost daného občana.

**Překvapilo vás během konference něco?**

Dá se říct, že to byla úroveň polské Służby Bezpieczeństwa ohledně operativní techniky, protože v pramenech Státní bezpečnosti, pokud se už vůbec o ní mluví, není to příliš v pozitivním duchu. Z prezentací polských kolegů také vyplynulo, že se u nich dochovaly zajímavé obrazové materiály, které nám, bohužel, zcela chybí, nebo nejsou dochovány v takovém množství a kvalitě.

***„Zpravodajské a bezpečnostní složky byly jedním z klíčových***

# ***nástrojů, jimiž komunistické režimy udržovaly kontrolu nad společností.“***

**Proč je důležité věnovat se dnes výzkumu zpravodajských služeb a bezpečnostních aparátů komunistických režimů?**

Bez znalosti fungování těchto institucí nelze plně pochopit mechanismy moci v totalitních režimech. Zpravodajské a bezpečnostní složky byly jedním z klíčových nástrojů, jimiž komunistické režimy udržovaly kontrolu nad společností. Studium jejich činnosti nám umožňuje lépe porozumět nejen minulosti, ale i tomu, jakou roli mohou sehrávat technologie při sledování a kontrole občanů obecně.

**Ve Varšavě zazněla řada příspěvků z různých zemí. Je mezinárodní spolupráce pro historický výzkum důležitá?**

To zcela určitě je. Není to jen o tom, že si uvědomíte limity pramenů z domácích zdrojů, tedy zmíněnou vyšší úroveň Szluzby Bezpieczeństwa, ale i možnost objevit za hranicemi to, co se u nás nedochovalo a zpětně to zasadit do souvislostí. Navíc jde i o vzájemnou spolupráci mezi tajnými službami sovětského bloku. Teprve, když srovnáte pohledy z vícero stran, můžete se dobrat přesnějšího a plastičtějšího obrazu. Řeknu-li to obecně, pokud chceme porozumět jejich fungování, musíme spolupracovat s kolegy ze zahraničí, sdílet archivní poznatky a porovnávat zkušenosti. Takového konference tedy rovněž vytvářejí prostor pro vznik nových badatelských projektů, odborných partnerství a v neposlední řadě i přátelství.

**Ústav pro studium totalitních režimů připravuje na listopad mezinárodní konferenci v Lichtenštejnském paláci. Co mohou návštěvníci očekávat?**

Půjde o významné odborné setkání historiků, badatelů a dalších specialistů ze zahraničí i z České republiky zabývajících se fungováním totalitních režimů, a především jejich zpravodajských služeb. Konkrétně se chceme zaměřit na vojenské zpravodajské služby a jejich činnost v letech 1938-1989, ale budeme se věnovat i těm civilním. Chceme účastníkům konference nabídnout nejen nové výsledky výzkumu, ale také prostor pro debaty o tom, jak se proměňují metody historického bádání a jaké výzvy stojí před výzkumem bezpečnostních složek, zpravodajských služeb a represivních mechanismů 20. století.

**Jaké pozvání byste adresoval zájemcům o dané téma?**

Rád bych všechny zájemce pozval do Lichtenštejnského paláce na listopadovou konferenci Ústavu pro studium totalitních režimů Pro vlast, nebo pro stranu? Východ-Západ a jejich zpravodajský souboj během druhé světové války a studené války. Nabídne setkání s předními českými i zahraničními odborníky, představí nejnovější výsledky výzkumu a ukáže, že dějiny bezpečnostních a zpravodajských služeb nejsou uzavřenou kapitolou minulosti. Naopak, mnohá témata, která zkoumáme, mají své přesahy i do současnosti.

## **Pro vlast, nebo pro stranu?**

**Termín: Od 03. 11. 2026, 10:00 do 05. 11. 2026**

**Místo konání: Lichtenštejnský palác, U Sovových mlýnů 506/4, Praha 1**

Cílem konference je přinést nové informace o činnosti československých vojenských zpravodajců v tomto složitém období, o jejich úspěších, ale i prohrách. Chceme se rovněž zabývat organizačním vývojem vojenské rozvědky a kontrarozvědky, jejich personální strukturou, vlivem vládnoucích politických stran na jejich práci, a také jejich pracovní spolupráci a osobními kontakty se spřátelenými zpravodajskými službami. V neposlední řadě se však zaměříme i na zpravodajské soupeření mezi velmocemi a supervelmocemi na mezinárodní úrovni. Přednáškové bloky budou doplněny podnětnými diskusemi s předními odborníky a dalším doprovodným programem. Z konference bude vydána publikace.

AUTOR: **PETRA JUNGWIRTHOVÁ**

FOTO: **ÚSTR / Kryštof Fojtíček**

<https://www.ustrcr.cz/technologie-odposlechy-a-tajne-sluzby>